

БАХТІН Михайло Михайлович (Бахтин Михаил Михайлович; 05(17). 11. 1895, м. Орел, Росія — 07. 03. 1975, Москва) — російський філософ, літературознавець, мистецтвознавець та культуролог. Навч. у Вілен. та Одес. г-зіях, Новорос. університеті в Одесі (1913– 14), закін. Петрогр. університет. Як філософ сформувався під впливом Марбур. школи. Як прихильник «строкої науки» Б. протистояв рос. філософії «сріб. віку» (П. Флоренський, С. Булгаков, М. Бердяєв, Л. Шестов). Прагнув створити «первинну філософію», вчення про буття, яке визначав як філос. антропологію. Осн. поняття цієї філософії виразилися у конкрет. розробках. Культурологія, металінгвістика, теорія літ-ри, істор. поетика — складові єдиної гуманітар. дисципліни Б., різні грані фундам. проблеми людського буття. Метою Б. було концептуал. поєднання поняття культур. цінності з життєвою актуальністю. Б. прагнув подолати однобічність «філософії життя» (А. Берґсон, В. Дільтей, Ф. Ніцше) та «філософії культури» (Г. Ріккерт), подавши їх своєрід. синтез в уявленні про культуру як «живу» цінність, повнознач. частину буття. Культурол. та онтол. вчення Б. невіддільне від «естетики словес. творчості» — худож. літ-ри. Філос. твори Б. — «Автор и герой в эстетической деятельности», «К философии действия», — як і ін. його праці, в яких викладено основи морал. філософії, за його життя не були опубліковані. Монографія «Про-

блемы творчества Достоевского» (Ленинград, 1929; К., 1994), в якій розкрито нові принципи естет. освоєння світу в творчості письменника, обґрунтовано теорію поліфонізму його худож. мислення, по-справжньому осмислена лише у 2-й пол. 20 ст. У монографії «Творчество Франсуа Рабле и народная культура Средневековья и Ренессанса» (Москва, 1965) на широкому порівнял. матеріалі показано роль нар. мистецтва (зокрема традиції європ. карнавалу) у формуванні світ. класики. У праці «Рабле и Гоголь: Искусство слова и народная смеховая культура» // «Вопросы литературы и эстетики», Москва, 1975 показав зв'язок повістей М. Гоголя зі зб. «Вечера на хуторе близ Диканьки» та «Миргород» з укр. життям, з нар. ярмарк. традицією, розкрив риси гротеск. реалізму в цих творах. Підкреслював роль мандрів. дяків як творців і розпо-всюджувачів усної рекреатив. літ-ри в Україні — фацецій, дрібних мовних травестій, анекдотів, молитов тощо. Полемічною щодо ідеї О. Шпенґлера про замкнутість культур була концепція Б. про діалог культур — культурол. герменевтика. Кожна культура — як окрема особистість, тому між ними повинен існувати своєрід. «діалог», який може тривати навіть упродовж віків. «Мертвих» культур немає, вони «живі» завдяки діалогові, який розкривається через культурол. дослідження. Філос. та естет. концепції Б. широко застосовуються в працях укр. мистецтво- та літературознавців, фольклористів. 1996 в Донецьку відбулася наук. конф., присвячена 100-річчю від дня народження Б.

Основні твори

Естетика словесного творчества. 1979; Литературно-критические статьи. 1986; Собрание сочинений: В 7 т. 1995 (усі – Москва).

Рекомендована література

1. Бахтинский сборник. Москва, 1990. Вып. 1;
2. М. М. Бахтин и философская культура XX века: Проблемы бахтинологии. С.-Петербург, 1991. Вып. 1, ч. 1-2;
3. М. М. Бахтин как философ. Москва, 1992.

І. Д. Бажинов

Бібліографічний опис:

Бахтін Михайло Михайлович / І. Д. Бажинов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-41315>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).